

Expediții

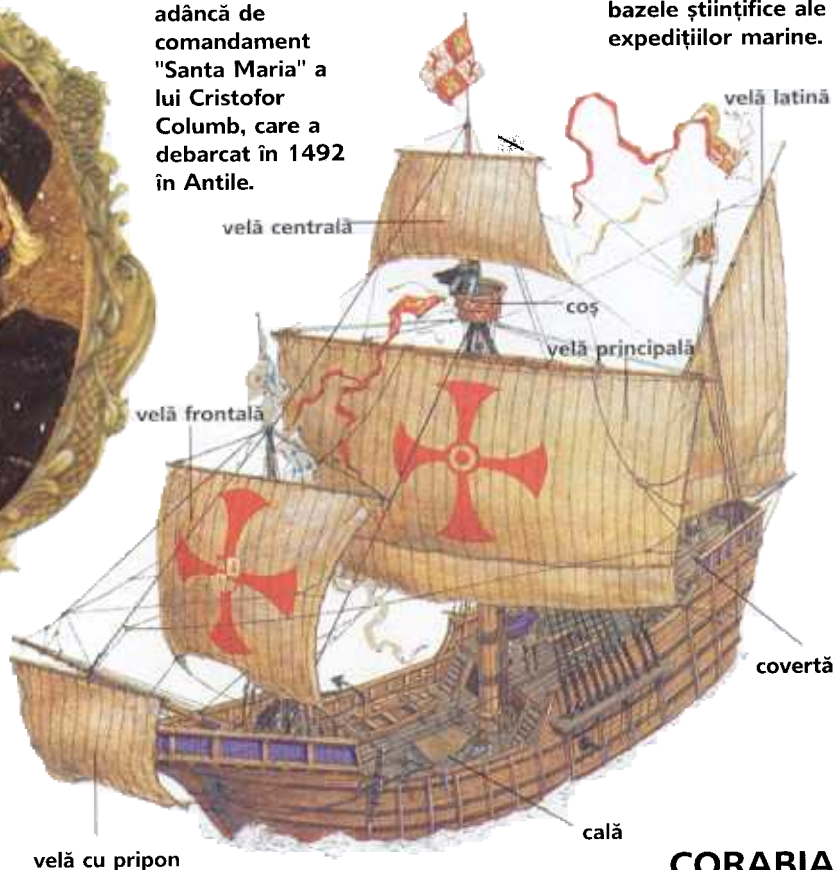
În căutarea drumului care ducea spre Orient, marinarii europeni s-au aventurat cu îndârjire pe oceane și au schimbat cursul istoriei. Pe vapoarele lor mici și fragile au ctreierat toate mările Pământului, punând capăt izolării dintre continente.

În secolul al XV-lea în Europa erau deja mulți marinari experimentați și multe corăbii. Cu toate acestea, navigatorii se depărtaseră doar în cazuri excepționale de apele mai sigure ale Mării Mediterane și cele din apropierea țărmului Oceanului Atlantic. Schimburile comerciale cu Orientul se desfășura mai ales pe uscat. Marfa trecea de la un negustor la altul, unii dintre occidentali ajungând până în "Indii"; astfel era denumită India și Asia Orientală de către europeni. În conștiința europenilor Asia, Africa și oceanele erau învelite în mister. În imaginația lor

Corabia adâncă de comandament "Santa Maria" a lui Cristofor Columb, care a debarcat în 1492 în Antile.

Scala

CORABIA SANTA MARIA

Harta lui Henricus Martellus; a fost făcută după navigațiile lui Diaz, în 1489

British Museum

Prințul portughez, Henrik marinarul (1394-1460) a înființat în Jares o stație de cercetare de navigație, punând bazele științifice ale expedițiilor marine.

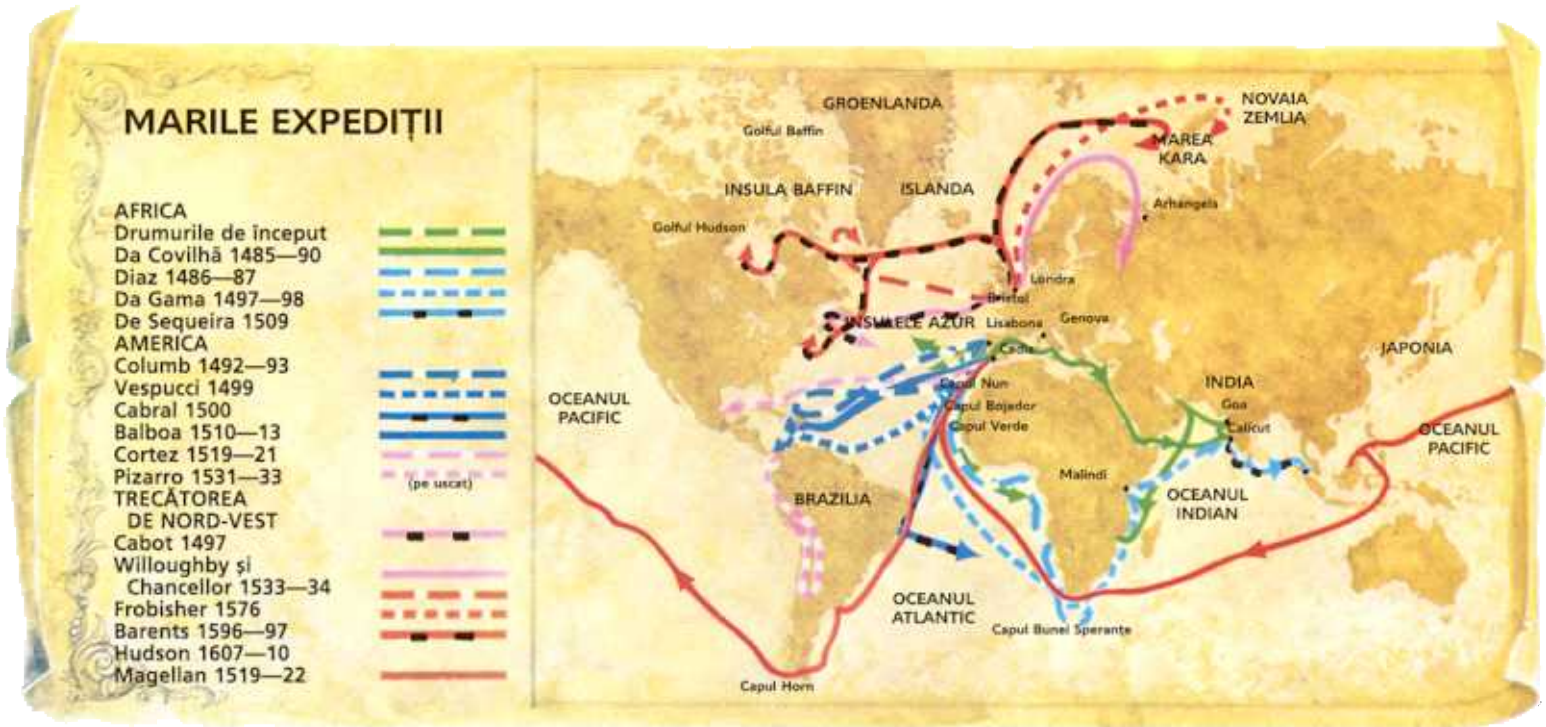
GlobeArt

aceste regiuni erau populate de monștri, ființe din basme, de oameni fără capete și figuri legendare. Ei credeau că în Africa domnește un împărat creștin, popa Ioan.

Prin anii 1400, negustorii arabi, care navigau pe drumul maritim ce lega India de Africa de Est, deci pe oceane "adevărate", se pare că știau mai multe despre lumea reală decât navigatorii europeni, dar nu peste mult timp a început secolul expedițiilor extrem de îndrăznețe.

Henrik marinarul

Portugalia întinsă de-a lungul coastei Oceanului Atlantic, era evident un punct de pornire extraordinar de bun pentru navigația oceanică, dar portughezii nu ar fi realizat prea multe fără talentatul prinț Henrik (1394-1460). De obicei este pomenit ca Henrik marinarul, cu toate că nu a participat niciodată la vreo expediție organizată de el. În 1415 a fost prezent la cucerirea teritoriului marocan Ceuta, dându-și seama că prin extinderea în Africa pot obține un rol de conducere în comerțul cu aur, sclavi, fildes de elefant și vin. A sperat probabil, că va putea încheia o alianță cu popa Ioan. A

pornit mai multe expediții spre sud, pe coastele de vest ale Africii, iar în Sagres a înființat un centru de cercetare, pentru a aduna datele despre navigație și pentru a perfecționa construirea corăbiilor.

În șaptezeci de ani, navele portugheze au ajuns din ce în ce mai departe de-a lungul țărmurilor Africane. La început au atins Capul Num, apoi Capul Bojador, iar mai târziu Capul Blanco și Verde. Avansând pas cu pas de-a lungul coastei au descoperit și au colonizat insulele Madeira, Canari, și insulele din Capul Verde; acestea au devenit mai târziu centre de aprovizionare și refugiu pentru marinari. Armele, în special armele de foc le-au fost de mare folos în timpul cuceririi unor regiuni, iar atunci, când și-au dat seama că sursele de aur din Africa nu sunt atât de bogate pe cât se credea, au urmat exemplul arabilor și s-au apucat de una din cele mai respingătoare ramuri comerciale: au devenit negustori de sclavi.

Drum în jurul Africii

În cursul secolului al XV-lea portughezii au fost din ce în ce mai preocupați de ideea de a ajunge în Indii, navigând de-a lungul Africii. Drumul pe uscat către Orient era obositor și plin de pericole, deoarece turcii otomani îi atacau foarte des pe negustori. Din acest motiv prețul aurului adus din Indii era foarte ridicat. La fel era și prețul

Principalele trasee maritime ale neînfricaților exploratori portughezi, spanioli, englezi și olandezi.

Magellan (Fernando de Megalhaes) și o hartă de epocă care reprezintă trecătoarea aflată la colțul sudic al Americii de Sud, care astăzi îi poartă numele.

mirodeniilor, fără de care carnea europeană era practic de nemâncat (în lipsa posibilității de răcire, sărarea, respectiv condimentarea, era singura metodă de conservare). Evenimentele de mai târziu au demonstrat că până și drumurile lungi și soldate cu pierderea unor corăbii puteau aduce niște profituri uriașe, dacă măcar un transport de mirodenii ajungea la destinație.

Cu toate că nimeni nu putea afirma cu certitudine că Africa are o coastă sudică navigabilă, portughezii nu au dat înapoi. Pe hărțile din vremea respectivă, Africa se extindea adânc spre sud, până în "fundul" lumii. Această presupunere nu i-a putut liniști pe navigatorii portughezi. Pe vremea domniei lui Ioan al II-lea (1481-1495), un alt susținător entuziast al expedițiilor, Bartolomeu Diaz, în anul 1487 a navigat mai spre sud decât predecesorii europeni, o furtună puternică ducându-l până la punctul cel mai sudic al Africii. Diaz a intenționat să meargă mai departe, însă echipajul l-a silit să se întoarcă. Când la întoarcere a ajuns din nou la extremitatea sudică a Africii, a numit-o Capul Furtunilor. Mai târziu, regele Ioan a schimbat numele în Capul Bunei Speranțe.

Debarcarea în Indii

Totul era pregătit pentru a ajunge în Indii, cu un ultim efort. Mulțumită unui curier portughez care a ajuns până la coastele de vest ale Indiei, prin Marea Mediterană, s-a dovedit că există o cale maritimă între Africa și Asia. Astfel s-a adevărat presupunerea că s-ar putea ajunge și din Portugalia în Asia. În anul 1497, sub conducerea lui Vasco de Gama, a pornit o nouă expediție. Da Gama a plănuț să iasă cu corăbiile în largul Oceanului Atlantic și să le lase pe seama vânturilor de vest; totul a ieșit precum se aștepta. Vânturile l-au dus direct la Capul Bunei Speranțe; a reușit să evite curenții din apropierea țărmului. L-au așteptat însă destule pericole pe drumul ce ducea în sus, de-a lungul coastei de est al Africii, înainte de a debarca în Calicut, străbă-

DATE IMPORTANTE

- 1415
Prin cucerirea teritoriului Ceuta, aflat înainte sub stăpânirea marocanilor, începe expansiunea portugheză
- 1418
Henrik, marinarul își mută sediul la Sagres
- 1434
Portughezii înconjoară extremitatea sudică a lumii cunoscute, Capul Bojador
- 1441
Portughezii ajung la Capul-Blanco
- 1445
Portughezii ajung la Capul Verde
- 1473
Lopo Gonçalves trece peste Ecuator
- 1487—88
Expediția lui Bartolomeu Diaz înconjoară capul Bunei Speranțe
- 1492
Primul drum al lui Columb; descoperirea insulelor Bahamas, Cubei și Hispaniei
- 1494
Convenția din Tordesillas împarte noile teritorii între Spania și Portugalia
- 1497—98
Vasco da Gama ajunge în India înconjurând Capul Bunei Speranțe
- 1497—98
Fiind însărcinat de către regele englez Henrik al VII-lea, John Cabot organizează două expediții, descoperind Terra Nova și Noua Scoție
- 1500
Pedro Alvarez Cabral descoperă Brazilia și o pune sub jurisdicția Portugaliei
- 1509—13
Victorie portugheză asupra arabilor. Înființarea unor stații portugheze în India și insulele Indiei de Est
- 1513
Balboa zărește Oceanul Pacific
- 1521
Cortez cucerește Mexicul
- 1519—22
Magellan înconjoară lumea
- 1532
Pizarro cucerește Peru pentru spanioli
- 1535
Cartier descoperă râul canadian Sfântul-Laurențiu
- 1549
Portughezii ajung în Japonia
- 1553
Sir Hunggh Willoughby dispăre în expediția care cerceta Trecătoarea de Nord-Vest
- 1565
Spaniolii încep colonizarea insulelor Filipine
- 1569
Mercator editează o nouă hartă a lumii
- 1594
Wilhem Barents, explorator olandez, descoperă Novaia Zemlia
- 1608
Champlain pune bazele unei colonii în Quebec
- 1607—11
Navigatorul englez Henry Hudson cercetează trecători de nord-est și nord-vest
- 1607
În Jamestown, Virginia, apar primii coloniști englezi

tând Oceanul Indian. Întoarcerea lui Da Gama, în septembrie 1499, a fost sărbătorită ca un eveniment epocal, ca un pas care a făcut ca Portugalia să fie principalul intermediar între Est și Vest.

Portughezii își păstrau toate secretele, vecinii lor spaniolii dovedindu-se incapabili în a înfrânge monopolul portughezilor asupra comerțului africano-asiatic. Probabil acesta a fost motivul pentru care domnitorii spanioli regele Ferdinand și regina Izabela au putut fi convinși să sprijine un bărbat care afirma că se poate găsi un drum mai scurt spre Indii. Acest bărbat a fost Cristofor

Scala

Columb, un căpitan de vas italian, care în urma studiilor sale s-a convins că Indiile sunt la doar 3500 de mile peste Oceanul Atlantic. Calculele sale erau acceptabile pentru oameni învățați din acele vremuri care știau deja că Pământul este sferic, dar habar nu aveau de existența Americii. Evident, Columb a greșit, dar aceasta a fost una din cele mai norocoase greșeli ale istoriei.

După ani de așteptare, Columb a primit până la urmă 3 nave spaniole: Santa Maria, Niña și Pinta. În 3 august, 1492 a pornit din portul Palos al Oceanului Atlantic. Cu noroc, sau datorită experienței a apreciat bine unde bat elizeele, navigând ușor în fruntea lor. Echipajul, la 30 de zile după părăsirea insulelor Canare, a devenit neliniștit, și a

încercat să-l convingă pe Columb să se întoarcă. Columb le-a promis până la urmă că în cazul în care nu vor ajunge în apropierea țării în câteva zile, se vor întoarce. După două zile, în 12 octombrie, la ora două în zori, santinela a observat o mică insulă la lumina lunii. Ziua, Columb a trimis în San Salvador, o insulă din Bahamas, un mic detașament de recunoaștere. Primii europeni ajunși în Lumea Nouă au fost impresionați de bijuteriile purtate de băștinașii prietenoși, dar nici în Cuba, nici în Hispania nu au dat de mult visatele bogății.

Columb nu mai știa exact în ce loc al Indiilor se află, dar nici o dată nu s-a îndoit de faptul că au ajuns în Indii. În urma acestei erori, insulele Caraibe sunt cunoscute până în zilele noastre sub denumirea de insulele Indiei de Vest, iar băștinașii americani sunt numiți indieni. Columb nu a avut noroc nici în privința denumirii continentului găsit de el. Câțiva ani mai târziu, un navigator pe nume Amerigo Vespucci a adus argumente convingătoare în sprijinul faptului că această zonă din oceanul Atlantic este de fapt un întreg continent și că cel mai corect ar fi să se numească Lumea Nouă. Raționamentul

Un marinăr din 1572 care cercează înălțimea poziției unei stele cu ajutorul unui astrolabiu. Cu ajutorul acestui aparat marinării din epoca Renașterii stabileau poziția corăbiei lor și drumul spre destinație. Indicatoarele curbate arată câte o stea pe astrolabiu, cu inscripție latină. Aparatul putea fi reglat în așa fel încât să indice poziția unei planete sau stele în oricare perioadă a zilei.

acestuia l-a impresionat în așa măsură pe Marin Waldseemüller, un tipograf german, încât la editarea unei noi hărți a lumii, în cinstea lui Amerigo Vespucci, a denumit noul continent America.

Columb a mai făcut trei drumuri peste ocean, crezând de fiecare dată că a debarcat în Indii, dar nu a găsit nici aurul, nici mirodeniile promise lui Ferdinand și Izabellei. Într-un timp portughezii au ajuns în Indii, găsind mult râvnitele comori, după care descoperirea Lumii Noi nu a mai părut atât de promițătoare. Spaniolii, și în curând portughezii, au continuat expedițiile, au cucerit și au pus stăpânire pe noile Indii. În 40 de ani Cortez a întărit stăpânirea spaniolă în Mexic, iar Pizarro în Peru, adunând cu

sânguință bunurile cărora bietul Columb nu le dăduse de urmă.

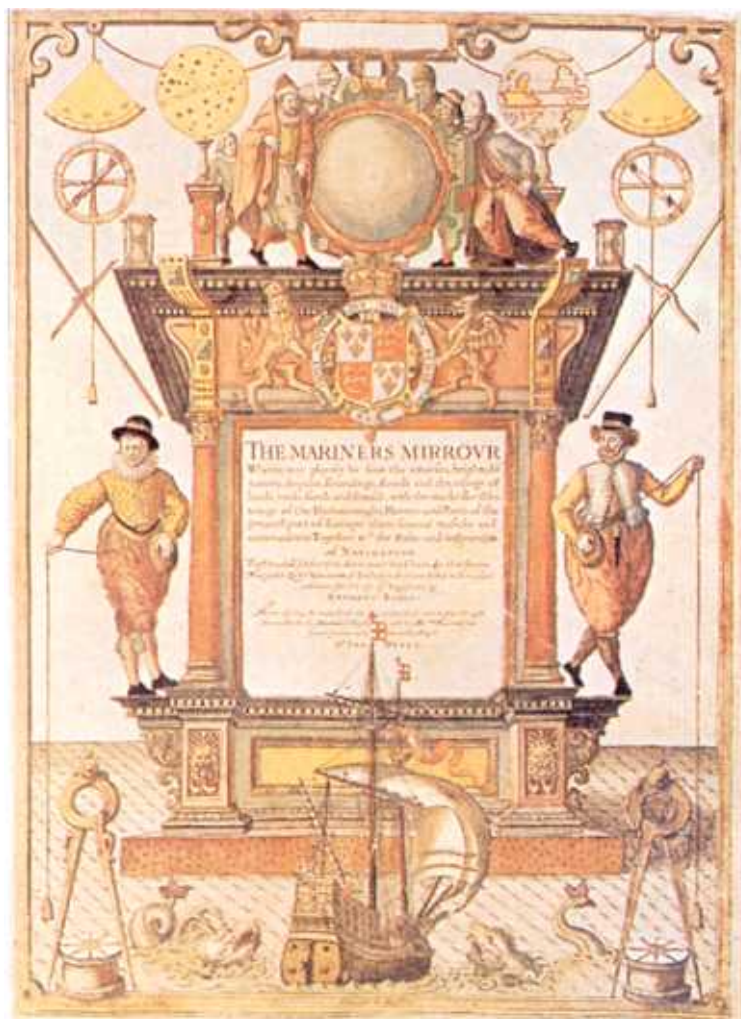
După greșeala lui Columb, navigatorii au căutat în continuare celălalt drum spre Indii către vest, încercările continuând și după 1523, când Vasco Núñez de Balboa a străbătut strâmtoarea Panama, și a zărit o întindere imensă de apă, un alt ocean, care îi despărțea pe spanioli de Indii. Cu șase ani mai târziu, un aventurier portughez, Magellan (Fernando de Megalhaes), în fruntea unei expediții spaniole, a încercat să găsească extremitatea sudică a noului continent și să treacă apoi spre est. Trecând prin strâmtoarea denumită ulterior cu numele său, Magellan a ajuns în Oceanul Pacific. Și-a pierdut viața în urma unor altercații în insulele Filipine, dar una dintre corabiile sale a reușit să scape și să ajungă prin capul Bunei Speranțe înapoi în Spania. Practic, aceasta a fost prima corăbie care a înconjurat Pământul. Deși această performanță a fost repetată de mai multe ori între anii 1577 și 1580 de către Francis Drake, cu scopul de a face piraterie, navigatorii care l-au urmat pe Magellan și-au dat seama la timp că navigarea în jurul Capului Horn este periculoasă și din punctul de vedere al comerțului, dificil de realizat.

Orașe de aur

Spaniolii au fost prea ocupați de căutarea celor șapte Orașe de Aur, iar între timp și alte nații europene au pornit în căutarea

drumului spre Orient. În 1454 convenția din Tordesillas a făcut ca toate teritoriile descoperite să ajungă sub stăpânirea spaniolilor și a portughezilor; linia trasată peste Oceanul Atlantic a dat pe mâna spaniolilor aproape întregul continent American, iar portughezii au primit Africa și

Brazilia, care era în curs de a fi descoperită. Dar nici Anglia, nici Franța nu au fost dispuse să accepte autocrația spaniolo-portugheză asupra teritoriilor noi. În 1497 un marinăr italian angajat de către englezi, Giovanni Caboto (sau în engleză John Cabot) a fost însărcinat cu misiunea de a ajunge prin

⦿ Această hartă făcută de Battista Agnese, în 1545 pentru regele spaniol Carol al V-lea, reprezintă drumul lui Magellan în jurul Pământului. Precizia acesteia merită să fie comparată cu hărțile făcute înainte, de către Martellus.

⦿ Cvadranț din secolul al XVI-lea; erau folosiți pe vasele comerciale la măsurarea unghiului de ascensiune al soarelui. Având în vedere că unghiul de ascensiune al soarelui diferă de la o latitudine geografică la alta, se poate stabili din această măsurătoare poziția geografică a vaporului.

⦿ Manual de navigație din secolul al XVI-lea cu tabele de astronomie care facilitau stabilirea latitudinii geografice.

teritoriile deja descoperite de către spanioli mai spre nord, în Cathay, adică în China. Cabot însă, în loc de China, a dat de Canada. La fel a pățit și francezul Jaques Cartier, cu expediția condusă de el în 1535, respectiv Martin Frobisher și Henry Hudson.

Până la urmă, doar portughezii au găsit ceea ce au căutat. Navigatorii europeni însă,

pe lângă că au descoperit Lumea Nouă, care s-a dovedit a fi cea mai bogată sursă de bogăție a tuturor timpurilor, în șapte secole au ajuns pe toate oceanele și continentele – cu excepția Australiei, insulelor Mării Sudice, și a Antarticii. Navele lor au înființat pentru prima oară în istorie o rețea de talie mondială a comunicațiilor și comerțului – cu consecințe care dăinuie și în prezent.